

Slovanská vzájemnost, založená na ideji širší etnické příbuznosti, představovala v epoše nacionální emancipace pro reprezentace jednotlivých „probouzejících se“ národů výrazný prvek, který nebylo možné opomíjet. Postoj ke slovanství byl založen de facto na míře prospěšnosti, kterou v něm daná reprezentace (respektive konkrétní daný reprezentant, neboť národní hnutí nelze považovat za jednolitý celek) spatřovala právě pro svoje chápání národního rozvoje. Smyslem tohoto konstatování (a i podtextem této studie) není pokus o jednoznačnou deklaraci účelovosti jakýchkoli snah o sblížení na základě slovanské příbuznosti, ale poukázání na složitost tehdejšího sebe-pojímání, tedy vnímání vlastní identity, ve které mohla být slovanská vzájemnost pojímána jako nadřazená, doplňující či konkurující tendence národním aspiracím.

V případě nám blízkého českého prostředí bychom tato odlišná pojetí principu a záměru slovanství mohli demonstrovat na příkladu kollárovskeho a havlíčkovského přístupu. V prvním případě se jednalo o stavění slovanského ideálu nad partikulární zájmy národa, kde byl Kollárův základní stavební kámen tvořen předpokladem jednotného praslovanského jazyka. Základ jeho slavismu tak spočíval v představě, že kdysi jednotný slovanský celek se vlivem historických okolností rozpadl na jednotlivé části, z čehož vyplývalo, že slovanské národy v rozpuku jsou pouze později členěnými „větvemi silného slovanského kmene“ a jako takové svůj konečný účel musí spatřovat v opětovném spojení.